

Toetsboek hoofdstuk 12 Risico en informatie - deel 2

- 1 Zeg van de volgende bedrijven tot welke sector/sectoren ze behoren.
 - a Vroom en Dreesman (V&D)
 - b Dijkzigt Ziekenhuis
 - c Kaasboerderij Wielwijk
 - d Pluimveehandel Kriel BV
 - e Rabobank
 - f Erasmus Universiteit
 - g Philips
 - h Eneco
 - i Wanadoo
 - j Notariskantoor "Rechtstreeks"

- 2 In de quartaire sector tref je bedrijven aan die niet naar winst streven.
 - a Leg uit waarom op korte termijn in de quartaire sector weinig mogelijkheden zijn om de arbeidsproductiviteit te verhogen.
 - b Waarom bestaat de verwachting dat op korte termijn het aantal arbeidsplaatsen in de quartaire sector in de toekomst niet zal dalen, maar eerder zal stijgen.
 - c Zal men in de quartaire sector of in de tertiaire sector het meest efficiënt werken? Licht je antwoord toe.
 - d Uitbreiding van de quartaire sector kan leiden tot een stijging van de collectieve lasten (belastingen en sociale premies). Verklaar deze stelling.
 - e Hoe kan de overheid de quartaire sector gebruiken bij haar werkgelegenheidsbeleid?

- 3 Lees hieronder over de ondernemingsdoelen van Athlon Holding.

Winstgroei en continuïteit zijn de ondernemingsdoelen van Athlon Holding. Bij het realiseren van deze doelen richt Athlon zich vooral op zakelijke internationale markten. Daarbij streeft het bedrijf naar een (jaarlijks gemiddeld) resultaat voor belasting van minimaal 20% van het eigen vermogen en een jaarlijks gemiddelde autonome groei van de winst per aandeel van 5 tot 10%.

Noem nog twee ondernemingsdoelen.

- 4 De Wit overweegt een winkel te beginnen. Vrienden zeggen dat hij dan de vorm van een eenmanszaak moet kiezen. Hij gaat naar de Kamer van koophandel en krijgt daar informatie over allerlei ondernemingsvormen. Over de eenmanszaak leest hij de onderstaande informatie.

Voor de oprichting van een eenmanszaak is geen akte nodig, de oprichting is "vormvrij". Inschrijving van de eenmanszaak in het handelsregister is verplicht

De eigenaar is zelf aansprakelijk voor alle handelingen en vermogensaangelegenheden. Er is geen onderscheid tussen privé- en ondernemingsvermogen. Schuldeisers (crediteuren) van de onderneming kunnen zich verhalen op uw privé-bezit en privé-schuldeisers de bezittingen van de onderneming aanspreken. Als de zaak failliet gaat, gaat ook de eigenaar failliet.

Als u in gemeenschap van goederen bent getrouwd, vallen ook de bezittingen van de echtgenoot onder de aansprakelijkheid. Door het opstellen van huwelijkse voorwaarden kunt u dit voorkomen. Vaak hebben huwelijkse voorwaarden echter minder effect doordat banken de echtgenoot laten meetekenen voor leningen. De echtgenoot kan dan toch door de bank aansprakelijk worden gesteld.

De winst uit een eenmanszaak wordt belast in box 1. Als de Belastingdienst u als ondernemer erkent, kunt u gebruikmaken van een aantal belastingfaciliteiten zoals ondernemersaftrek, investeringsaftrek en de fiscale oudedagsvoorziening.

- a Noem een voordeel van een eenmanszaak
- b Noem twee nadelen van een eenmanszaak
- c Waarom zijn eigenaren van een eenmanszaak vaak op huwelijksvoorwaarden getrouwd?
- d Waarom zijn het juist de banken die vrouwen willen laten meetekenen voor leningen?

5 De Wit leest over de BV het volgende artikel van de Kamer van koophandel

De BV is een vennootschap waarin het kapitaal in aandelen is verdeeld. Deze zijn in handen van één of meer aandeelhouders. De BV heeft dezelfde juridische status als een natuurlijk persoon en heeft in die zin ook dezelfde rechten en plichten. Een BV is dus een rechtspersoon. De BV zelf wordt als de ondernemer gezien, waarbij de directeur in dienst is van de BV en uit diens naam handelt. Een BV kunt u zowel alleen als met anderen oprichten.

De aandelen zijn altijd op naam. Ze zijn niet vrij overdraagbaar. In de statuten moet een zogenaamde blokkeringregeling worden opgenomen. Dit houdt in, dat een aandeelhouder die zijn aandelen wil verkopen of overdragen, deze eerst moet aanbieden aan zijn medeaandeelhouders of voor de overdracht goedkeuring moet vragen aan de algemene vergadering van aandeelhouders.

Oprichtingsvereisten

Aan het oprichten van een BV wordt in de wet een aantal eisen gesteld. De belangrijkste zijn:

- De oprichting kan alleen bij notariële akte.
 - Voor de oprichting moet het Ministerie van Justitie een zogenaamde verklaring van geen bezwaar verlenen.
 - Een belangrijke eis is dat er bij de oprichting van een BV een minimumkapitaal van € 18.000 in de vennootschap moet worden gestort.
 - De BV moet worden ingeschreven in het handelsregister. Zolang de BV nog niet is ingeschreven, zijn de bestuurders persoonlijk aansprakelijk.
 - Niet direct een oprichtingsvereiste, maar wel een verplichting van iedere BV is het opstellen van jaarstukken en het openbaar maken daarvan bij de kamer van koophandel.
- a Leg uit waarom de wetgever in de regelgeving rondom de BV een blokkeringregel heeft opgenomen.
 - b Wat bedoelt de wetgever met "de BV is een rechtspersoon".
 - c Bedenk drie redenen waarom De Wit mogelijk niet kiest voor de ondernemingsvorm BV.

6 Ondanks de lagere dividenduitkeringen is het dividendrendement van Nederlandse beursfondsen gestegen van 3,6 procent in 2008 naar 4,4 procent in 2009. In 2008 daalden de aandelenkoersen sterker dan de dividenduitkeringen. Door de crisis in het afgelopen jaar zijn er grote verschillen tussen de sectoren ontstaan. In de financiële

sector was het dividendrendement minder dan 1 procent. In de niet-financiële sector werd een rendement van bijna 5 procent behaald. Koplopers binnen de niet-financiële sector waren de bouwnijverheid en de delfstoffenwinning met een dividendrendement van 6,6 procent.

- a Verklaar de stijging van het dividendrendement, terwijl de dividenduitkeringen zelf lager zijn.
- b Met hoeveel procent is het dividendrendement in Nederland in 2009 gestegen ten opzichte van 2008. Laat de berekening zien.
- c Welke Reden kun je bedenken voor het slechte resultaat in de financiële sector?
- d Verklaar waarom een jaar later ook het dividendrendement in de niet-financiële sector daalde.

7 Met de solvabiliteit bereken je of een bedrijf een sterke of een zwakke positie heeft in het eigen vermogen. Je rekent met solvabiliteit uit wat er over blijft als al het vreemd vermogen zou verdwijnen uit de onderneming.

- a Geef voorbeelden van vreemd vermogen.

Solvabiliteit is uit te rekenen door het eigen vermogen te delen door het vreemd vermogen en dit te vermenigvuldigen met 100%.

- b Als de uitkomst uiteindelijk boven de 100% komt, neemt men in het algemeen aan dat de solvabiliteit van de organisatie voldoende. Verklaar deze stelling.

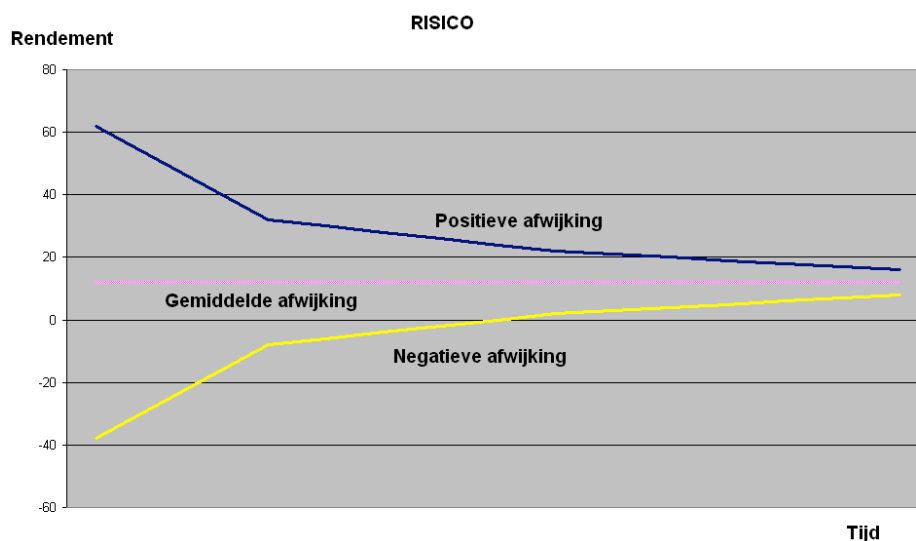
Bij het eigen vermogen mag de complete activa (bezit) van het balanstotaal worden meegenomen. Solvabiliteit kan met creatief boekhouden daarom enorm worden beïnvloed.

- c Verklaar hoe dat mogelijk is.

8 Beleggingshorizon

Vrij vertaald is de beleggingshorizon de periode dat iemand zijn/haar vermogen niet nodig heeft. Het belang van een juiste bepaling van de beleggingshorizon is dat mensen hiermee het risico van een belegging beter kan worden ingeschat. Immers, hoe langer men kan beleggen hoe minder risico men heeft op een negatief resultaat. Dit wordt in onderstaande grafiek verduidelijkt.

Op welke wijze laat de grafiek zien dat het risico op een negatief resultaat afneemt, naarmate men langer belegt?

- 9** Het standaard agency-probleem is als volgt. We gaan uit van een principaal (bij voorbeeld een werkgever), die een taak uitbesteedt aan een agent (bij voorbeeld een werknemer). Beiden waarderen inkomen positief. De agent is risico-avers, en waardeert inspanning negatief. De prestatie van de agent wordt bepaald door zijn inspanning en door externe omstandigheden, waarover de principaal onvolledig is geïnformeerd.

De principaal kan de agent motiveren door zijn inkomen te koppelen aan zijn prestatie.

- a** Leg uit dat de werknemer (agent) dan ook risico loopt.

Centraal in deze theorie staat het probleem van de principaal: hoe ziet de optimale beloningsstructuur eruit? Dit contract, waarbij de agent wordt beloond op grond van zijn prestatie, kan worden verbeterd door meer informatie over zijn inspanning toe te voegen

- b** Hoe kan een werkgever meer te weten komen over de inspanning van zijn werknemer?

De principaal-agent theorie heeft ook bijgedragen aan het verminderen van de belangentegenstelling tussen aandeelhouders en management.

- c** Leg uit op welke wijze deze belangentegenstelling kan worden.

Onderzoek heeft aangetoond dat de cultuur binnen Colleges van Toezicht veel te beleefd is, en te weinig gericht op het afrekenen van het topmanagement op haar prestaties. Dit heeft vaak te maken met een praktijk waar een deel van de commissarissen tevens manager is van het bedrijf of andere bedrijven. Zo is de hoogste manager vaak ook voorzitter van de Raad van Toezicht.

- d** Tot welk ongewenst maatschappelijk verschijnsel heeft dit slechte toezicht in de praktijk geleid.

- 10** Beantwoord de volgende vragen met een toelichting

- a** Wat is het verschil tussen een bedrijfskolom en een bedrijfstak?
b Geef een voorbeeld van een bedrijfskolom van houten speelgoed.
c Waarom hoort de consument niet bij de bedrijfskolom?
d Bedenk minimaal twee eindproducten waarbij zand als grondstof wordt gebruikt.
e Wat is de overeenkomst tussen integratie en differentiatie?
f Wat is het verschil tussen integratie en differentiatie?
g Wat is de overeenkomst tussen parallelisatie en specialisatie?
h Wat is een ander woord voor parallelisatie?
i Geef een omschrijving van parallelisatie.
j Van welke beweging is sprake als een schoenmaker ook kleermaker wordt?
k Een groothandel in huishoudelektronica opent een winkel en gaat zelf de goederen verkopen aan de consumenten. Van welke beweging is sprake?
l Een meubelfabriek die tot nu toe altijd zelf het transport van de meubels deed, laat dat nu over aan een gespecialiseerd vervoersbedrijf. Welke beweging in de bedrijfskolom is dit?
m Een importeur van Franse wijn gaat ook kunstvoorwerpen uit Frankrijk importeren. Waarvan is dit een voorbeeld?

- 11** **10 grootste deals eerste drie kwartalen 2010**

De grootste deal van 2010 is vooralsnog de joint venture tussen Shell en Cosan gericht op de fabricatie van biobrandstoffen voor € 8,61 miljard. De overeenkomst is in februari naar buiten gebracht en inmiddels zijn alle betrokken partijen akkoord, maar de

mededingingsautoriteiten moeten nog toestemming verlenen. Als de overname van de Amerikaanse haarproductenfabrikant Alberto Culver door Unilever slaagt, dan komt die deal op de vijfde plaats.

	Deal	Fase	Waarde (miljard €)
1	feb Shell en Cosan starten biobrandstof joint venture	Goedkeuring mededingingsautoriteiten	8,61
2	mrt Bharti Airtel koopt Zain Africa van Zain Group	Afgerond	7,87
3	jul Telefonica koopt aandeel van 50% in Brasilcel van Portugal Telecom	Afgerond	7,5
4	jan Heineken koopt FEMSA	Afgerond	5,3
5	sep Unilever koopt Alberto Culver	Goedkeuring aandeelhouders en mededingingsautoriteiten nodig	2,7
6	mrt Shell en PetroChina kopen Arrow Energy (openbaar bod)	Afgerond	2,39
7	mrt Phillips-Van Heusen koopt Tommy Hilfiger van Apax Partners	Afgerond	2,2
8	sep Ardagh Glass koopt Impress van Doughty Hanson	Goedkeuring mededingingsautoriteiten	1,7
9	mrt Canon koopt Océ	Afgerond	1,5
10	mrt Boskalis koopt Smit International (openbaar bod)	Afgerond	1,34

- a** Waarom moet elke fusie of overname door de mededingingsautoriteit worden goedgekeurd?
Over fusies en overnames kun je allerlei opvattingen horen. Vertel gemotiveerd wat je van de volgende stellingen vindt.
- b** Fusies en overnames die passen in de strategie (bedrijfsvoering) van een bedrijf hebben het meeste succes.
- c** Veel fusies en overnames mislukken door de cultuurverschillen tussen de betrokken bedrijven.
- d** 'Het samengaan van twee bedrijven moet worden bezegeld door een naamsverandering. Er is een nieuw bedrijf ontstaan, en daar hoort een nieuwe bedrijfsnaam bij.'

- 12** Ernst Huisman heeft van zijn hobby zijn beroep gemaakt. Programmeren was zijn lust en zijn leven. Nu regelt hij machineprocessen in. Daartoe is hij voor zichzelf begonnen en heeft een besloten vennootschap opgericht: Huisman BV. De behaalde resultaten in 2006 staan hieronder vermeld.

Personeelskosten	€	170.000
Omzet	€	1.400.000
Afschrijvingskosten	€	22.500
Inkoopwaarde van de omzet	€	900.000
Interestkosten	€	39.600
Overige bedrijfskosten	€	100.000

- a** Stel van Huisman BV de resultatenrekening over 2006 op
- b** Wat is de behaalde brutowinst in 2006.

De balans van Huisman BV op 31 december 2006 ziet er als volgt uit:

ACTIVA		PASSIVA	
Vaste activa		Eigen vermogen	€
Gebouwen	€ 240.000		
Machines	€ 35.000		
Vlottende activa		Vreemd vermogen	
Voorraden	€ 20.000	Langlopende schulden	€ 260.000
Vorderingen	€ 25.000	Kortlopende schulden	€ 30.000
Liquide middelen	€ 10.000		
Totaal	€ 330.000	Totaal	€

- c Bereken het eigen vermogen van Huisman BV
d Waaraan zou je kunnen zien dat Huisman BV nog niet zo lang bestaat?

- 13 Annemieke is twee jaar geleden de boekhandel "Leesplezier" begonnen. Aan het einde van dit jaar (31 december) heeft zij een overzicht gemaakt van haar bezittingen, schulden en eigen vermogen. Dit overzicht luidt als volgt:

Eigen vermogen:	€ 127.000
Schulden:	
Hypothecaire lening:	€ 150.000
Andere langlopende schulden	€ 160.000
Crediteuren (schuldeisers, leveranciers)	€ 2.000
Bezittingen	
Pand:	€ 180.000
Inventaris:	€ 35.000
Voorraad boeken:	€ 200.000
Debiteuren (vorderingen):	€ 4.000
Bank:	€ 14.000
Kas:	€ 6.000

Stel de balans per 31 december van dit jaar van "Leesplezier".

- 14 Lees onderstaande tekst en vul de ontbrekende woorden in, zodat er een goed lopend geheel ontstaat. Je kunt kiezen uit de woorden die onder de opgave staan.

Het uitbreiden van uw eigen bedrijf vereist vaak (1) geld dan u bezit. U zult dan geld moeten (2). Hebt u (3) en vriendelijke familieleden of vrienden, dan kunt u wellicht daar terecht. In de (4) gevallen wordt het (5) geld echter bij een bank geleend. Dat zal niet altijd even gemakkelijk zijn. U dient de bank te (6) dat u een goed ondernemer bent en dat u (7) bent de rente te betalen en de lening (8). Met een goed onderbouwd (9) van uw uitbreidingsplannen zult u de bank moeten overtuigen van de haalbaarheid van uw plannen. Daarnaast vraagt de bank waarschijnlijk ook inzage in de (10) van uw bedrijf om kennis te nemen van uw huidige schuldpositie en ook inzage in uw (11) om meer te weten te komen over het (12) van uw bedrijf.

Meer, balans, benodigde, voorstel, kapitaalkrachtige, resultatenrekening, af te lossen, lenen, functioneren, overtuigen, meeste, in staat.

- 15 Lees het artikel "Miljoenen verlies NAC; eigen vermogen negatief

- a Probeer duidelijk te maken wat het betekent als een bedrijf een negatief eigen vermogen heeft.
- b Welke redenen geeft de journalist voor de snelle verslechtering?

Toen in 2007 de financiële crisis in alle hevigheid losbarstte, kwamen een aantal banken met een negatief eigen vermogen te zitten.

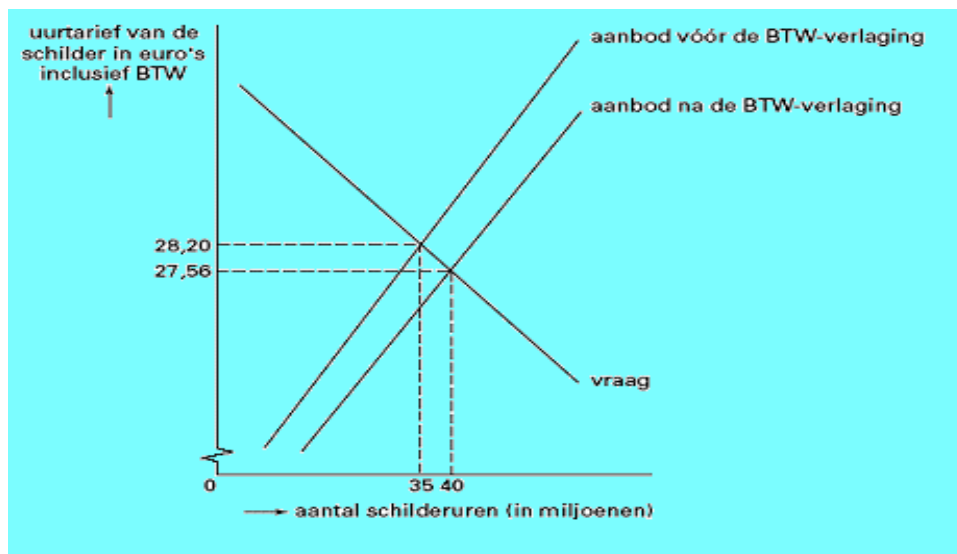
- c Verklaar het ontstaan van dit negatieve eigen vermogen.
- d Op welke wijze kan een bedrijf haar eigen vermogen vergroten?

- 16 De Tweede Kamer heeft bepaald dat 63% van de opbrengst van de staatsloterij in de vorm van prijzengeld moet worden uitgekeerd. In 2004 keerde de staatsloterij ongeveer 475 miljoen euro aan prijzengeld uit. Bereken de opbrengst van de staatsloterij in 2004

17 **Schilder wordt goedkoper**

De regering heeft het BTW-tarief op arbeidsintensieve diensten, zoals schilderwerk, verlaagd naar 6%. Door deze BTW-verlaging kan de schilder goedkoper worden, waardoor de werkgelegenheid in de schildersbranche kan toenemen. Met behulp van de figuur kunnen enkele gevolgen van deze BTW-verlaging voor de schildersbranche worden bekeken.

In de uitgangssituatie bedraagt het evenwichtstarief 28,20 euro per uur. Bij dit uurtarief bedraagt de werkgelegenheid in de schildersbranche 22.400 personen. Verondersteld wordt dat de werkgelegenheid in personen recht evenredig (proportioneel) is met het aantal schilderuren. De BTW-verlaging op schilderuren leidt tot een verschuiving van de aanbodcurve waardoor de nieuwe evenwichtsprijs 27,56 euro wordt. Voor de BTW verlaging bedroegen de BTW-inkomsten van de overheid over schilderuren 147 miljoen euro.

- a Bereken met hoeveel personen de werkgelegenheid in de schildersbranche door deze BTW-verlaging stijgt.
- b Bereken het bedrag inclusief BTW dat de schilderuren na deze BTW-verlaging opbrengen.

- c Bereken het bedrag waarmee de BTW-inkomsten van de overheid zijn gedaald door deze BTW-verlaging.

Met het overbrengen van schilderwerk van het hoge naar het lage BTW-tarief hoopt de regering een verschuiving van de niet-geregistreerde productie naar de geregistreerde productie te bevorderen.

- d Beschrijf hoe deze verschuiving kan plaatsvinden.

Havo Totaalvak 2001-II-5

18 Nieuw belastingstelsel stimuleert arbeidsparticipatie

Doelstellingen van het tweede kabinet Kok waren onder andere verbetering van het milieu en het stimuleren van de arbeidsparticipatie. Om deze doelstellingen te bereiken, werd in 2001 door het tweede kabinet Kok een nieuw belastingstelsel in Nederland ingevoerd. Eén van de kenmerken van het nieuwe stelsel is een verschuiving van directe naar indirecte belastingen. In de tabel staan de financiële gevolgen van het nieuwe stelsel. De bedragen betreffen veranderingen in 2001 ten opzichte van 2000. De invoering van het nieuwe belastingstelsel ging per saldo gepaard met een lastenverlichting van 3 miljard euro.

maatregel	+ = lastenverzwaring voor de burger - = lastenverlichting voor de burger
a. beperking en afschaffen aftrekposten	+ 1,5 miljard euro
b. verhoging BTW-tarief van 17,5% naar 19%	+ 4,8 miljard euro
c. verhoging tabaksaccijns
d. verlaging tarieven inkomstenbelasting	- 6,9 miljard euro
e. overige maatregelen	- 2,6 miljard euro

- a Bereken de verhoging van de tabaksaccijns in 2001.
 b Welke maatregel in de tabel is in strijd met de verschuiving van directe naar indirecte belastingen? Verklaar het antwoord.
 c Welke maatregel in de tabel kan bijdragen aan een toename van de arbeidsparticipatie? Verklaar het antwoord via de aanbodkant van de arbeidsmarkt.

Havo totaalvak 2002-II-1

19 Nederland telt ongeveer 43.000 kleinere en grotere monumenten waarvan zich 40% in slechte tot zeer slechte staat bevindt en dringen aan restauratie toe zijn. Een groot deel van deze bedreigde monumenten is particulier eigendom

- a Leg uit dat er bij het restaureren van monumenten sprake kan zijn van een positief extern effect.

Om deze monumenten te behouden geeft de overheid de eigenaren soms een subsidie voor de restauratie.

- b Noem een andere manier dan het verstrekken van een subsidie waarop de overheid de eigenaren van monumenten financieel kan ondersteunen.

In een bepaald jaar werd € 185 miljoen aan restauratiesubsidies uitbetaald. Een aantal jaren later was dat bedrag door bezuinigingen nog maar € 85 miljoen. In die periode zijn de prijzen van restauratiewerkzaamheden bovendien met 50% gestegen.

- c Bereken het subsidiebedrag aan het einde van die periode in procenten van dat van het begin van die periode.
- d Bereken hoeveel procent er aan het einde van die periode ten opzichte van het begin van die periode aan gesubsidieerde werkzaamheden kan worden uitgevoerd.

Volgens de Nationale Investeringsbank is het subsidiëren van de restauratie van monumenten ook economisch gezien erg interessant: tegenover elke € 40 miljoen aan subsidie staat een besteding door de eigenaren van de monumenten zelf van € 100 miljoen.

- e Bereken het totale bedrag dat aan het einde van die periode aan de restauratie van monumenten wordt besteed.

20 Koolzaad in de tank?

Dieselmotoren kunnen koolzaadolie als brandstof gebruiken. Koolzaadolie wordt gewonnen uit de koolzaadplant die ook in Nederland kan worden geteeld. Door een lagere uitstoot van schadelijke stoffen zijn automotoren die koolzaadolie als brandstof gebruiken, minder schadelijk voor het milieu dan automotoren die dieselolie gebruiken. Vooral de uitstoot van kooldioxide (CO₂) neemt sterk af.

Het aanpassen van een dieselmotor voor koolzaadolie kost € 3.000. Het brandstofgebruik in liters per kilometer blijft ongewijzigd. De productiekosten van een liter koolzaadolie zijn hoger dan van een liter dieselolie. Op alle soorten brandstof voor auto's moet tot nu toe in Nederland accijns worden betaald, omdat de overheid de negatieve gevolgen van het autogebruik wil afremmen. De regering overweegt de accijns op koolzaadolie af te schaffen. Hierdoor zou koolzaadolie aan de pomp goedkoper worden dan dieselolie.

Stel je de volgende situatie voor:

Een jongen in jouw klas leest in de krant dat de accijns op koolzaadolie als brandstof voor auto's ter discussie staat. Hij is tegenstander van het afschaffen van deze accijns. Hij zegt: "Dit leidt tot oneerlijke concurrentie tussen de producenten van dieselolie en koolzaadolie. De regering kan toch ook niet de accijns op jenever afschaffen en tegelijkertijd de accijns op whisky laten bestaan". Jij bent het niet eens met jouw klasgenoot. De leraar hoort dat. Jij krijgt de opdracht jouw standpunt in een betoog uiteen te zetten. Het betoog begint als volgt:

"Ik ben voorstander van het afschaffen van de accijns op koolzaadolie. Voor mijn standpunt heb ik de volgende argumenten."

Schrijf het vervolg van dit betoog.

In dit betoog moeten de volgende aspecten aan de orde komen.

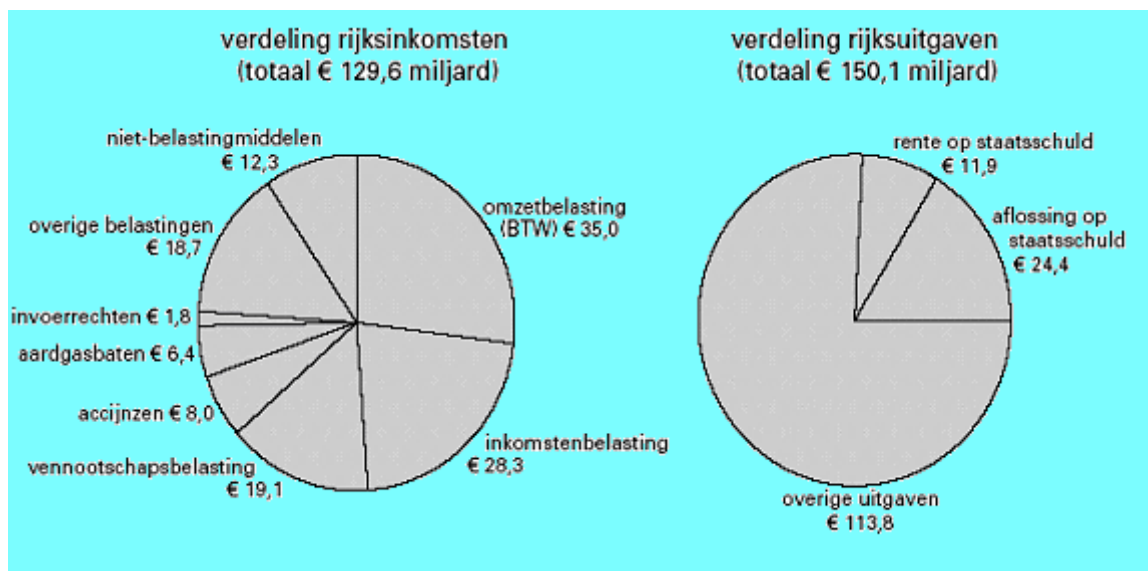
- a Het verschil in externe effecten van brandstofsoorten als argument om de accijns op koolzaadolie af te schaffen.
- b Het gevolg voor de werkgelegenheid.
- c Daarnaast moet in het betoog naar eigen keuze één van de onderstaande aspecten aan de orde komen. Kies daarbij het aspect dat het best in het betoog past.
 - 1 Het gevolg voor de overheidsuitgaven.
 - 2 Het gevolg voor andere overheidsontvangsten dan accijnsopbrengsten.
 - 3 Het gevolg voor de duurzaamheid van de productie in Nederland.

(Havo examen 2009 opgave 4)

- 21 Leg met behulp van het schema uit waarom een toename van het financieringstekort invloed kan hebben op:
- de rente in het eurogebied,
 - de koers van de euro,
 - de bestedingen,
 - de werkgelegenheid en
 - de productie in het eurogebied.

22 **Staatsschuld onder controle**

De Nederlandse rijksbegroting voor 2002 (figuur) sluit volgens deskundigen aan bij het regeringsbeleid gericht op het gezond maken van de overheidsfinanciën. De afgelopen jaren heeft de Nederlandse regering alles in het werk gesteld om de groei van de staatsschuld te beteugelen. Een van de voorwaarden om mee te mogen doen met de Economische en Monetaire Unie (EMU) had namelijk betrekking op de staatsschuldquote: de staatsschuld mocht maximaal 60% van het nationale inkomen bedragen. Sinds het jaar 2000 voldoet Nederland aan deze voorwaarde.

- a Welke van de genoemde rijksinkomsten behoren tot de directe belastingen? Laat daarbij de overige belastingen buiten beschouwing.

In de klas wordt de vraag gesteld op welke manier het tekort op de rijksbegroting wordt gefinancierd. Daar worden diverse antwoorden op gegeven:

Peter: door het verhogen van de belastingtarieven

Agnes: door het uitgeven van staatsobligaties

Omar: door het verlagen van de aflossing op de staatsschuld

Tietske: door het verlagen van de overige uitgaven

- b Wie geeft het juiste antwoord?
- c Neemt de staatsschuld in 2002 volgens de begroting toe of af? Bereken ook met welk bedrag.
- d Welk gegeven ontbreekt om de begrote staatsschuld aan het einde van 2002 te kunnen berekenen?

Ook als de staatsschuld groeit, kan de staatsschuldquote dalen. Hieronder staan vier situaties:

1 Het nationale inkomen is groter dan de staatsschuld.

- 2 De aflossing op de staatsschuld is groter dan het begrotingstekort.
 3 Het nationale inkomen groeit relatief meer dan de staatsschuld.
 4 Het financieringstekort en het begrotingstekort dalen beide relatief.
- e In één van deze situaties daalt de staatsschuldquote bij een groeiende staatsschuld: welke situatie is dat?

23 Griekse tragedie

De overheidsbegrotingen van de lidstaten van de Economische en Monetaire Unie (EMU) staan onder Europees toezicht. Voor het financieringstekort en de staatsschuld gelden in het verdrag van Maastricht vastgelegde normen. Het financieringstekort mag niet hoger worden dan 3% van het bruto binnenlands product (bbp) terwijl voor de staatsschuldquote een maximale hoogte van 60% geldt. De onderliggende grootheden worden voor alle lidstaten op dezelfde manier vastgesteld.

Als de groei van het bbp lager uitvalt dan verwacht werd bij het opstellen van de overheidsbegroting, kan het noodzakelijk worden te bezuinigen om te kunnen voldoen aan de normen. Een streng toezicht op het handhaven van de normen kan ongewenste gevolgen hebben. Om bezuinigingen te vermijden stellen sommige lidstaten hun cijfers gunstiger voor dan ze in werkelijkheid zijn.

Ook zijn er lidstaten die maatregelen nemen die op korte termijn het overheidsinkomen vergroten, maar hiervoor op langere termijn schadelijk kunnen zijn.

- a Geef een voorbeeld van zo'n overheidsmaatregel. Licht het antwoord toe.

Voor één van de deelnemende landen gelden de volgende gegevens.

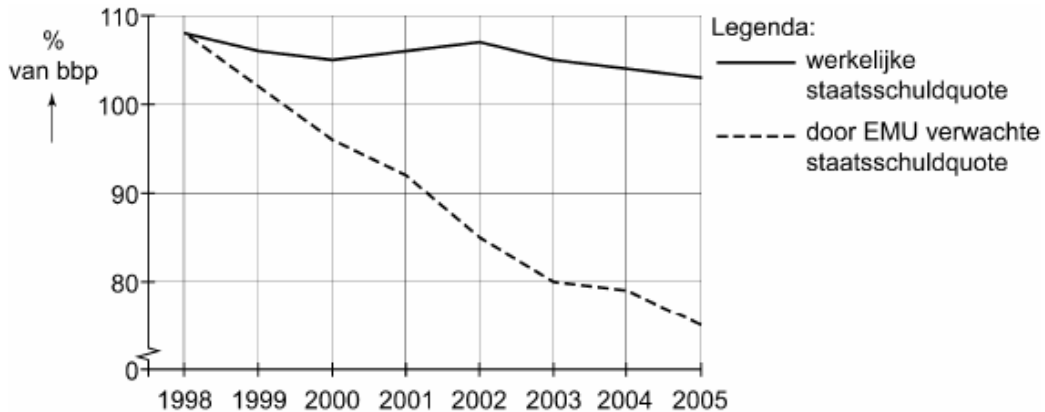
	2004	2005	2006
financieringstekort (in % van het bbp)	3	3	3
staatsschuld (per 31-12, in % van het bbp)	55
index bbp	100	104	108,16

- b Toon met een berekening aan dat dit land in 2006 nog aan de norm voor de staatsschuldquote voldoet.
- c Geef een andere reden, dan het voldoen aan de EMU-normen, voor het bezuinigen op de overheidsuitgaven in een periode waarin de groei van het bbp lager uitvalt dan verwacht tijdens het opstellen van de overheidsbegroting.

Griekenland wordt vaak aangehaald als voorbeeld van een lidstaat die de cijfers gunstiger voorstelt dan ze in werkelijkheid zijn. In de periode 1998-2005 was in Griekenland sprake van een jaarlijkse nominale groei van het bbp van 6%. Om bezuinigingen te vermijden rapporteerde Griekenland aan de EMU een financieringstekort dat beneden de 3% bleef.

De volgende figuur laat de verwachte en de werkelijke staatsschuldquote zien.

staatsschuldquote Griekenland

- d Leg uit hoe de Griekse rapportage aan de EMU kan hebben geleid tot het verschil in ontwikkeling tussen de beide staatsschuldquoten in de figuur.

Eindexamen vwo 2010 opgave 7

24 Schoon aan het werk

Persoonlijke diensten zijn activiteiten in en om het huis, die met een bepaalde regelmaat verricht worden voor een langere periode, die iemand in principe zelf kan uitvoeren maar die aan anderen worden uitbesteed. Het betreft altijd werkzaamheden in en rond het huis waarvoor geen of zeer weinig scholing vereist is. Voorbeelden zijn: schoonmaakwerkzaamheden in het huis, hulp bij wassen en strijken, kinderoppas, eenvoudige onderhoudswerkzaamheden in de tuin en persoonlijke begeleiding van ouderen en zieken.

De markt voor deze vorm van persoonlijke diensten in Nederland behoort voor een groot deel tot het informele circuit. Een adviesraad brengt een advies uit om deze markt te ontdoen van zijn informele karakter en verwacht hiermee een impuls te geven aan de economische groei in ons land. Deze adviesraad stelt onder andere voor om tot een maximaal bedrag van € 300 loon per maand en voor maximaal 10 uur per week speciale regels te laten gelden voor de markt voor persoonlijke dienstverlening. Bijstandsgerechtigden moeten worden gestimuleerd om met tijdelijk behoud van uitkering tot deze markt toe te treden. De adviesraad spreekt de hoop uit dat deze mensen van daaruit kunnen doorgroeien naar een volwaardige arbeidsinkomen, zodat ze geen uitkering meer nodig hebben. Er kan door de opdrachtgever (vrager naar persoonlijke diensten) en opdrachtnemer (aanbieder van persoonlijke diensten) gekozen worden uit twee fiscale varianten.

Variant 1

De opdrachtnemer betaalt belasting en premies en het inkomen telt mee bij inkomensafhankelijke regelingen zoals huurtoeslag, zorgtoeslag en studiefinanciering. Voor de opdrachtgever zijn de kosten fiscaal volledig aftrekbaar.

Variant 2

De opdrachtnemer betaalt géén belasting en premies. Het inkomen wordt niet meegeteld voor inkomensafhankelijke regelingen. De kosten zijn niet fiscaal aftrekbaar. De opdrachtgever is wel verplicht jaarlijks te melden welke beloning voor de persoonlijke dienstverlening is betaald.

- a Leg uit dat de verschuiving van persoonlijke dienstverlening van informele naar formele economie kan leiden tot een toename van de welvaart in enge zin, maar niet in ruime zin.

- b** Leg uit dat door de verschuiving van persoonlijke dienstverlening van informele naar formele economie de deelname aan geregistreeerde betaalde arbeid zowel bij laaggeschoolden als bij hooggeschoolden kan toenemen.
- c** Beredeneer de verwachting dat op korte termijn variant 1 per saldo zal leiden tot een afname van de overheidsontvangsten uit de inkomstenbelasting.

Naar aanleiding van het voorstel van de adviesraad ontstaat er in regeringskringen een debat over de formalisering van persoonlijke dienstverlening. Critici verwachten dat met name variant 2 zal leiden tot een verslechtering van de overheidsfinanciën. De minister van Financiën verwacht echter op termijn een positief effect van variant 2 op het begrotingssaldo.

- d** Geef een argument voor de verwachting van de minister.

Vwo herexamen 2008 opgave 7

25 Wat te doen met een overschot?

In een land heeft de overheid in de afgelopen decennia een forse staatsschuld opgebouwd. De minister van Financiën verwacht dat aan het begin van 2006 de omvang van deze schuld 340 miljard euro zal zijn.

De volgende gegevens zijn ontleend aan de voorlopige begroting van 2006.

inkomsten	<i>(× miljard euro)</i>		uitgaven
directe belastingen	45,6	infrastructuur	7,3
indirecte belastingen	57,4	gezondheidszorg	17,1
niet-belastingen	23,7	onderwijs	21,1
		sociale zekerheid	14,8
		rente staatsschuld	22,1
		aflossing staatsschuld	5,1
		overige uitgaven	27,6
		overschot	11,6 +
totaal	126,7	totaal	126,7

Voor de komende jaren wordt uitgegaan van de volgende prognoses omtrent de economie van dit land:

1 De economische groei zal ongeveer 3% per jaar bedragen.

2 Er zal een overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans zijn.

3 Door vergrijzing van de bevolking zullen er in verhouding meer inactieven en minder actieven komen.

Bij de presentatie van de voorlopige begroting van 2006 ontstaat er een discussie over het begrotingsoverschot: moeten we dit overschot gebruiken voor extra aflossing van de staatsschuld of voor andere doelen?

De voorstanders van extra aflossen stellen voor het gehele overschot in te zetten voor extra aflossing van de staatsschuld. Zij wijzen er op dat het rentebeslag (de rentelasten in % van de totale overheidsuitgaven) in dit land te hoog is. Daarnaast geven ze aan dat de toekomstige vergrijzing tot financiële problemen bij de overheid kan leiden waardoor de internationale concurrentiepositie van de bedrijven in dit land in gevaar kan komen.

De tegenstanders van extra aflossen hebben als antwoord op de argumenten van de voorstanders twee stellingen geformuleerd:

stelling 1- Als de overheid haar uitgavenquote (overheidsuitgaven in procenten van het nationaal inkomen) de komende jaren stabiel houdt, zal bij een gelijkblijvend rentebedrag het rentebeslag toch minder worden.

stelling 2 - Aangezien er in 2005 al sprake is van een nationaal spaaroverschot, zal extra aflossen ertoe leiden dat bedrijven in het buitenland met onze binnenlandse besparingen hun concurrentiepositie gaan verbeteren.

- a Bereken de staatsschuld aan het einde van 2006 als het voorstel van de voorstanders van extra aflossen wordt uitgevoerd.
- b Leg uit hoe de vergrijzing tot financiële problemen bij de overheid kan leiden. Maak in de uitleg gebruik van één inkomstenpost en één uitgavenpost van de gegeven begroting.
- c Leg uit hoe financiële problemen bij de overheid kunnen leiden tot verslechtering van de internationale concurrentiepositie van de bedrijven in dit land.
- d Welke prognose kan als argument dienen om stelling 1 te onderbouwen? Verklaar het antwoord.
- e Leg stelling 2 uit.

Vwo herexamen 2006 opgave 4

26 Generatiebestendig of groener?

In september 2008 maakt de regering haar plannen bekend. In tabel 1 staan de voornaamste inkomsten en uitgaven van de rijksoverheid zoals die voor 2009 begroot zijn. Nadat de begroting is vastgesteld blijkt dat voor 2009 en 2010 een daling van het bruto binnenlands product wordt verwacht en de regering denkt over voorstellen om te bezuinigen op de overheidsuitgaven.

De minister van Economische Zaken wijst op de negatieve gevolgen hiervan op de economische groei maar de minister van Financiën stelt hier tegenover: "Als we niet bezuinigen, belasten we de toekomstige generatie met onze huidige problemen."

tabel 1 rijksbegroting 2009

verwachte overheidsinkomsten	in mld euro	verwachte overheidsuitgaven	in mld euro
directe belastingen	150	lonen	103
indirecte belastingen	60	materiële overheidsconsumptie	38
niet-belasting inkomsten	8	overdrachtsuitgaven	50
		overheidsinvesteringen	15
		aflossing staatsschuld	20
begrotingstekort	20	rente op staatsschuld	12

Een oppositiepartij wil dat de regering zich meer richt op de verbetering van het milieu en daarbij rekening houdt met de gevolgen hiervan voor de secundaire en de tertiaire inkomensverdeling. Deze oppositiepartij formuleert een belastingplan waarbij ecotax wordt ingevoerd op alle milieuonvriendelijke producten. Het totale bedrag dat de overheid aan ecotax ontvangt, wordt aan de burger teruggegeven in de vorm van een hogere arbeidskorting; een heffingskorting bij de inkomstenbelasting die uitsluitend geldt voor mensen die betaalde arbeid verrichten. De oppositiepartij heeft een onderzoeksbureau de opdracht gegeven om het bestedingspatroon van huishoudens ten aanzien van milieuvriendelijke en milieuonvriendelijke producten te analyseren. In tabel 2 staan de resultaten van dit onderzoek.

tabel 2 onderzoeksresultaat

type huishouden	aandeel milieuvriendelijke producten in de consumptie (%)
minimumloon, zonder kinderen	72
minimumloon, met twee kinderen	74,5
modaal loon (€ 29.500), zonder kinderen	81
modaal loon, met twee kinderen	83,5
drie keer modaal loon, zonder kinderen	86,3
drie keer modaal loon, met twee kinderen	89

- a** Leg op basis van tabel 1 uit of de staatsschuld in 2009 zal stijgen, zal dalen of gelijk zal blijven.

De minister van Economische Zaken en de minister van Financiën verschillen van mening over de bezuinigingen op de overheidsuitgaven. Zij maken beiden een eigen persbericht, waarin ieder zijn standpunt ten aanzien van de bezuinigingen op de overheidsuitgaven beargumenteert.

- b** Schrijf het persbericht van de minister van Economische Zaken **of** het persbericht van de minister van Financiën. Geef eerst de gemaakte keuze aan en geef daarna het beargumenteerde standpunt weer.

Op basis van het onderzoek wil de oppositiepartij een onderbouwing van het belastingplan met daarbij aandacht voor:

- * het effect van het plan op de welvaart
- * het effect van het plan op de secundaire inkomensverdeling
- * het effect van het plan op de tertiaire inkomensverdeling

- c** Schrijf de onderbouwing van het belastingplan. De onderbouwing moet passen in de gegeven context. Gebruik ongeveer 75 woorden.

Herexamen vwo pilot 2010 opgave 4

- 27** In de Miljoenennota van Reeland stonden maatregelen vermeld die het financieringstekort in 2005 op 4,25% van het nationale inkomen moesten brengen. Het geraamde financieringstekort voor 2005 bedroeg € 21,1 miljard.

- a** Is het totale bedrag dat het de regering van Reeland in 2005 moest lenen groter dan, kleiner dan of gelijk aan € 21,1 miljard.

- b** Bereken de geraamde waarde van het nationale inkomen in 2005 in miljarden euro (in één decimaal).

- c** Op 31 december 2004 bedroeg de staatsschuld van Reeland € 337,9 miljard. Bereken de geraamde staatsschuldquote op 31 december 2005 (in één decimaal).

- 28** De situatie op de vermogensmarkt en de ontwikkeling van de inflatie hebben invloed op de rentestand. Omgekeerd heeft de rentestand invloed op de inflatie en de vermogensmarkt.

De vermogensmarkt kan worden opgedeeld in de geldmarkt en de kapitaalmarkt. Een voorbeeld van een vermogenstitel die op de kapitaalmarkt wordt verhandeld, is een hypothecaire lening.

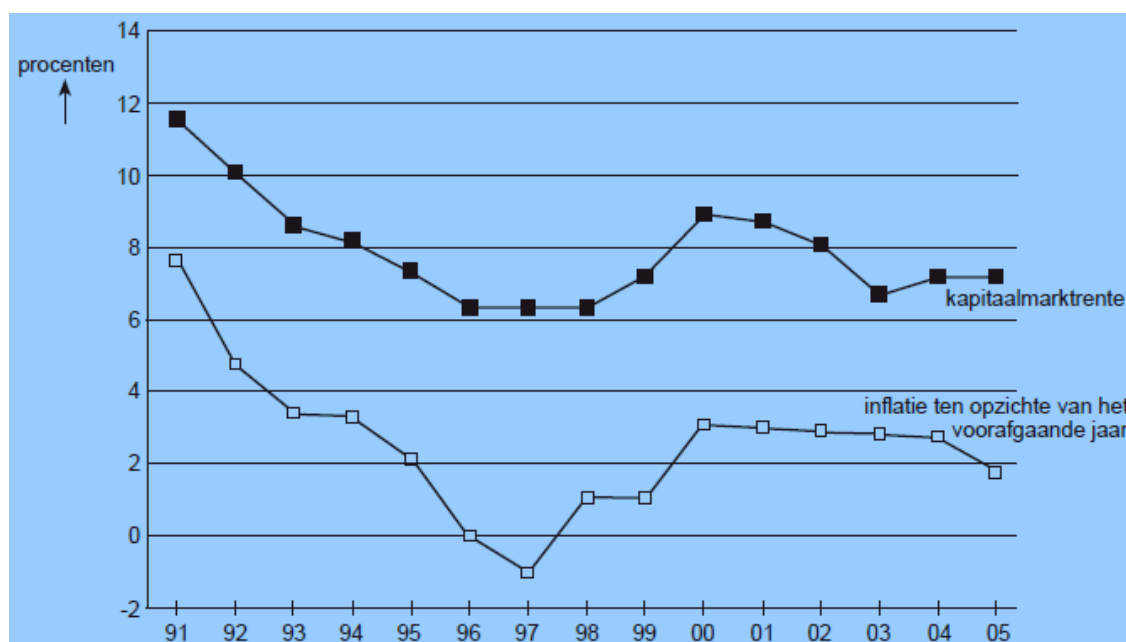
- a** Waarop is het onderscheid tussen de geldmarkt en de kapitaalmarkt gebaseerd?

- b** Noem twee andere voorbeelden van vermogenstitels die op de vermogensmarkt worden verhandeld.

Het rentepercentage is niet voor uitgegeven hypothecaire leningen en obligatieleningen hetzelfde. De hoogte van het rentepercentage is onder andere afhankelijk van de termijn waarvoor het rentepercentage is vastgelegd.

- c Is het rentepercentage van hypothecaire leningen en obligatieleningen in het algemeen hoger of lager naarmate de rentevaste termijn langer is? Verklaar je antwoord.

In de figuur staat de ontwikkeling van de kapitaalmarktrente en de inflatie voor een land in de periode 1991-2005 weergegeven.

Uit de figuur kun je afleiden dat de kapitaalmarktrente en de inflatie met elkaar in verband staan.

- d Leg uit dat een rentestijging de kosteninflatie kan stimuleren.
e Welke invloed heeft een rentestijging op de koersen van aandelen en obligaties?

Een rentestijging kan ook leiden tot afname van de inflatie.

- f Leg uit dat een rentestijging de bestedingsinflatie kan afremmen.

Uit de figuur kan de ontwikkeling van de reële kapitaalmarktrente worden afgeleid.

- g Is de reële kapitaalmarktrente in 1997 ten opzichte van 1996 is gestegen, gedaald of gelijk gebleven? Verklaar je antwoord met behulp van de figuur.

- 29 Bereken de koers van een staatsobligatie van € 10.000 met een nominale rente van 4,5% op het moment dat de kapitaalmarktrente.

- a 5% bedraagt;
b 7% bedraagt;
c 3% bedraagt.

Je mag er van uitgaan dat de kopers van de obligatie alleen kijken naar een *effectieve* rente, die 0,2 procent **hoger** is dan de kapitaalmarktrente. Zij willen nominaal dus achtereenvolgens 5,2%, 7, 2% en 3,2% ontvangen.

30 Belastingen vormen de belangrijkste bron van inkomsten van de overheid. Daarnaast zijn ook retributies een inkomstenbron.

a Wat is het verschil tussen een belasting en een retributie?

Belastingen hebben niet alleen de functie van inkomstenbron (budgettaire functie). Ze kunnen ook worden gebruikt om allerlei doelstellingen van economische politiek te realiseren (regulerende functie).

b Noem drie doelstellingen van economische politiek die de Nederlandse overheid tracht te realiseren.

In een periode van onderbesteding kan de overheid besluiten de inkomstenbelasting te gebruiken als instrument van de conjunctuurpolitiek.

c Zal de overheid in dat geval de inkomstenbelasting verhogen dan wel verlagen? Verklaar het antwoord.

Bij sommige belastingen is sprake van een progressief tarief.

d Welke doelstelling van economische politiek tracht de overheid met dat progressieve tarief te realiseren? Verklaar het antwoord.

In sommige CAO's wordt volledige prijscompensatie afgesproken. De progressie van de inkomstenbelasting kan in tijden van inflatie onbedoelde gevolgen hebben voor de koopkracht van de werknemers die onder zo'n CAO vallen.

e Wat wordt verstaan onder volledige prijscompensatie?

f Leg uit dat de koopkracht van werknemers door de progressie van de inkomstenbelasting kan dalen, ook al krijgen ze volledige prijscompensatie.

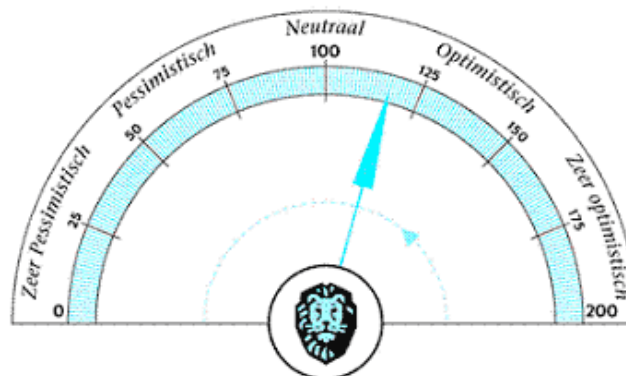
31 Beleggen wint aan populariteit

Net als in voorgaande maanden besteden beleggers het geld dat zij maandelijks overhouden meestal niet volledig aan consumptieve doeleinden. Spaarrekeningen blijven, hoewel afnemend tot 56%, de meest populaire bestemming, maar beleggen wint langzaam aan populariteit. Inmiddels geeft 36% aan in ieder geval weer een deel te willen gaan beleggen. Beleggers beginnen vooral hun aversie tegen risicovolle sectoren te verliezen. Slechts 35% vindt het een slechte tijd om hierin te beleggen, tegen 53% twee maanden geleden.

a Daalt of stijgt de risicoaversie van beleggers volgens het bericht. Licht je antwoord toe.

b Leg uit hoe je met behulp van onderstaande barometer uitspraken over de mate van risicoaversie bij beleggers kan doen.

Postbank BeleggersBarometer

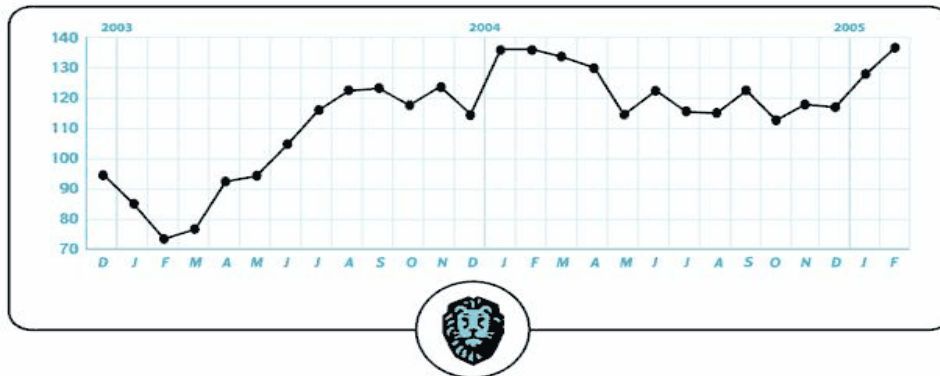

- c Een belegger met een hoge mate van risicoaversie krijgt een aanbod om te beleggen in aandelen of obligaties. De belegger twijfelt, wat raad jij hem aan? Motiveer je antwoord.

32 Risicoaversie in de tijd

- a Wat verstaan we onder risicoaversie?
 b In welk jaar en welke maanden was de risicoaversie het hoogst volgens de postbank barometer. Licht je antwoord toe.

Postbank BeleggersBarometer

Om jonge ondernemers te helpen heeft de overheid diverse subsidiepakketten klaar staan. Een greep uit het aanbod: de instaplening, de startlening, de solidaire lening, het behoud van het recht op werkloosheidsuitkering voor beginnende zelfstandigen, een onderbrekingsuitkering bij loopbaanonderbreking. Dus waarom zou je nog wachten om te starten.

Toch zijn het vaak druppels op een gloeiende plaat. Door de huidige risicoaversie bij durfkapitalisten, bankiers en beleggers, is startkapitaal een schaars goed. Maar ook omgekeerd zijn starters niet altijd bereid om kapitaal te stoppen in hun eigen nieuwe bedrijf.

- c Op welke wijze probeert de overheid mensen te stimuleren een bedrijf te beginnen?
 d In de tekst is sprake van risicoaversie bij twee partijen. Welke zijn dat en waaruit bestaat volgens jou die aversie.

33 Een huis kopen met een beleggingshypotheek

Jan wil op 40 jarige leeftijd een huis kopen en besluit de hypothecaire verplichtingen te dekken met de aankoop van aandelen en obligaties. Gedurende 20 jaar betaalt hij alleen rente en na die 20 jaar zou de verkoop van zijn aandelen en obligaties de voldoende moeten zijn om het geleende geld af te lossen.

- a Noem 3 verschillen tussen aandelen en obligaties.

Jan belegt op 2 maart 2005 in staatsobligaties die 1 maart 2000 zijn uitgegeven. In het verzicht van voorwaarden voor deze lening (de prospectus) stond:

- * nominale waarde per obligatie € 1.000.-;
- * aflossing ineens op 1 februari 2010;
- * jaarlijkse interest 5% van de nominale waarde.
- * de uitgiftekoers wordt na afloop van de inschrijving vastgesteld

In 2005 is de kapitaalmarktrente voor nieuw uitgegeven obligaties van dit type gelijk aan 3,75%.

- b** Obligatie betekent letterlijk verplichting. Welke verplichtingen heeft de staat aan de houder van één staatsobligatie uit de serie van 1 maart 2000? Geef ook de bedragen van deze verplichtingen.
- c** Van wie koopt Jan deze staatsobligatie? Van de staat of van een ander? Motiveer je keuze.
- d** Is de koers waarvoor Jan deze obligaties koopt hoger of lager dan 1.000 euro? Motiveer je antwoord.

Jan heeft als huiseigenaar met een hypothecaire schuld op een aantal manieren met de fiscus te maken.

- e** Noem twee fiscale zaken waar Jan als huiseigenaar mee te maken krijgt.
- f** Veel mensen vonden het niet slim van Jan om zijn huis te willen aflossen met de opbrengst van zijn beleggingsportefeuille. Leg uit waarom zij dat zeggen.

- 34** Kees Elsman heeft als docent natuurkunde al jarenlang een muzikale hobby. Hij neemt muziek op van allerlei plaatselijke bandjes en speelt zelf ook nog in een redelijk succesvolle band. Jaarlijks verschijnt er toch wel één cd uit zijn studio. Hij wil stoppen met zijn werk als leraar en van zijn hobby wil hij zijn beroep maken. Hij overweegt om daarbij als basis voor zijn onderneming “de eenmanszaak” te kiezen. De eigenaar van een eenmanszaak is persoonlijk aansprakelijk voor alle schulden van het bedrijf.

- a** Wat betekent dit concreet voor hem?

Aan een eenmanszaak zijn, ten opzichte van andere ondernemingsvormen, verschillende nadelen verbonden.

- b** Noem vier nadelen.
- c** Wat bedoelen we met “de ondernemingsvorm”?

- 35** De leadzanger van een populaire band wil een eigen opnamestudio beginnen. De eenmanszaak lijkt voor hem niet haalbaar. Daarom zoekt hij partners om samen met hen een vennootschap onder firma op te richten.

- a** Noem twee belangrijke kenmerken van een vof.
- b** Welk voordeel hebben schuldeisers van een vof ten opzichte van een eenmanszaak.

- c** Hieronder zie je zes uitspraken. Kies of de uitspraak geldt voor een eenmanszaak en/of vof of voor geen van beide.

- a** De onderneming is geen rechtspersoon.
- b** Snel beslissen is beter mogelijk.
- c** Er is meer vermogen beschikbaar.
- d** Alleen de onderneming is aansprakelijk.
- e** De continuïteit is slecht.
- f** De eigenaar is hoofdelijk aansprakelijk.

- d** Wat houdt het begrip hoofdelijke aansprakelijkheid in?
- e** Een havo leerling zegt dat de winst van een vennootschap onder firma belast wordt met vennootschapsbelasting. Is deze bewering juist? Motiveer je antwoord.

- 36** Na zeven jaar een schildersbedrijf te hebben gerund als eenmanszaak besluit Henk Spaans zijn bedrijf om te zetten in een besloten vennootschap (BV).

- a** De BV (het bedrijf) wordt dan zelf rechtspersoon. Wat wordt daarmee bedoeld?

- Henk Spaans wil ook zijn bedrijf uitbreiden. Daarvoor heeft hij kapitaal nodig.
- b** Mag hij daartoe aandelen uitgeven via de effectenbeurs? Motiveer je antwoord.
- c** Is Henk verplicht elk jaar een Algemene Vergadering van Aandeelhouders uit te schrijven.

Drie jaar daarvoor was een oud werknemer van Henk, Jan van Straten, een schildersbedrijf gestart in een naburige start. Jan had vorig jaar ook een BV opgericht. Vorige week stond er in een krant te lezen dat na een groot onderzoek naar boekhoudfraude in de schildersbranche er 'op de Amsterdamse effectenbeurs een levendige handel in de aandelen van schildergroep "J v S" was ontstaan na ontdekking van deze fraude.

- d** Zou de "J v S" uit het krantenartikel de oud werknemer van Henk kunnen zijn? Motiveer je antwoord?
- 37** Loes Markering is penningmeester van de rijvereniging "Jolly Jumper". Aan de boekhouding van de vereniging ontleent ze de volgende gegevens (bedragen in euro's).

Balans per 1 januari 2008

debet			credit
Te vorderen contributie	1.800	Eigen vermogen	15.700
Bank	17.500	Nog te betalen bijdrage aan LPRV* over 2007	3.600
	<u>19.300</u>		<u>19.300</u>

Staat van baten en lasten over 2008

baten			lasten
Totale baten	21.250	Totale lasten	21.760
Saldo	<u>510</u>		<u></u>
	<u>21.760</u>		<u>21.760</u>

Overzicht van inkomsten en uitgaven over 2008

ontvangsten			uitgaven
Totale ontvangsten	24.600	Totale uitgaven	23.750
	<u></u>	Saldo	<u>850</u>
	<u>24.600</u>		<u>24.600</u>

* LPRV staat voor Landelijke Pony Rij Vereniging

Daarnaast zijn er enkele andere gegevens:

- De contributie van Jolly Jumper voor 2008 bedraagt € 75,- per lid per jaar.
- De contributie van Jolly Jumper voor 2009 bedraagt € 85,- per lid per jaar.
- De totale baten bestaan voor 30% uit contributies.

- a** Heeft Jolly Jumper het jaar 2008 met een positief of met een negatief resultaat afgesloten? Motiveer het antwoord.
- b** Bereken het aantal leden van Jolly Jumper in 2008.

Aanvullende gegevens van Jolly Jumper zijn:

- In 2008 is alle achterstallige contributie over eerdere jaren ontvangen.
- Per 31 december 2008 hebben 4 leden hun contributie over 2008 nog niet betaald.
- Per 31 december 2008 hebben 8 leden hun contributie over 2009 reeds betaald.

– Alle ontvangsten en uitgaven gaan via de bank.

- c** Stel met behulp van de verstrekte gegevens de balans van Jolly Jumper per 31 december 2008 samen. Vul de bijlage bij deze vraag in.

Balans Jolly Jumper per 31 december 2008 (in euro's)			
debet			credit
Te vorderen contributie	Eigen vermogen
Bank	Vooruitontvangen contributie
		Nog te betalen bijdrage aan LPRV over 2008	2.780

- 38** Hieronder staan enkele gegevens over de financiën van de Reelandse rijksoverheid, ontleend aan haar Miljoenennota 2005. De bedragen luiden in miljarden euro's.

Totale ontvangsten	167
Totale uitgaven	202
Waarvan:	
Aflossingen op de staatsschuld	10
Rente over de staatsschuld	23

- a** Bereken de verwachte omvang van het financieringstekort over 2005.

Op 1 januari 2005 bedroeg de staatsschuld € 315 miljard.

- b** Bereken de verwachte omvang van de staatsschuld op 31 december 2005.

Op 31 december 2004 was de staatsschuld 70% van het nationale inkomen van 2004. De regering wil dat dit percentage de komende jaren gelijk blijft. Stel verder dat het nationale inkomen in 2005 is gegroeid met 3,5%.

- c** Bereken hoe groot het financieringstekort volgens de gegeven doelstelling over 2005 had mogen worden.

De ontvangsten van de rijksoverheid in 2005 werden volgens de Miljoenennota 2005 geraamd op € 167 miljard; het totale bedrag van de collectieve lasten werd begroot op € 234 miljard.

- d** Noem een onderdeel van de collectieve lasten dat *niet* tot de ontvangsten van de rijksoverheid behoort.

In het kader van de werkloosheidsbestrijding wil de regering de druk van de collectieve lasten de komende jaren omlaag brengen.

- e** Leg uit dat de werkloosheid kan afnemen als de collectieve lastendruk omlaag gaat.

Een stijging van de staatsschuld kan het streven naar een lagere collectieve lastendruk door kruisen.

- f** Leg uit dat een stijging van de staatsschuld aanleiding kan geven tot een verhoging van de collectieve lastendruk.

39 Toekomstmuziek?

Agnes Allegroot is een jonge musicienne die moeilijk werk kan vinden. Agnes overweegt daarom een winkel in muziekinstrumenten te beginnen waarmee zij vooral jongeren wil bereiken. Die winkel moet in januari 2012 de deuren openen. In 2011 doet Agnes samen met een adviesbureau voor startende ondernemers een onderzoek naar de kansen van zo'n winkel. Dat levert de onderstaande gegevens op. De gegevens over de jaren na 2010 zijn schattingen.

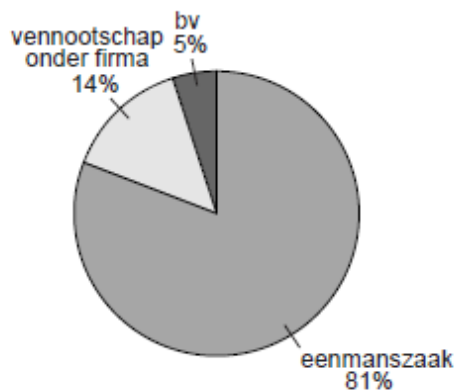
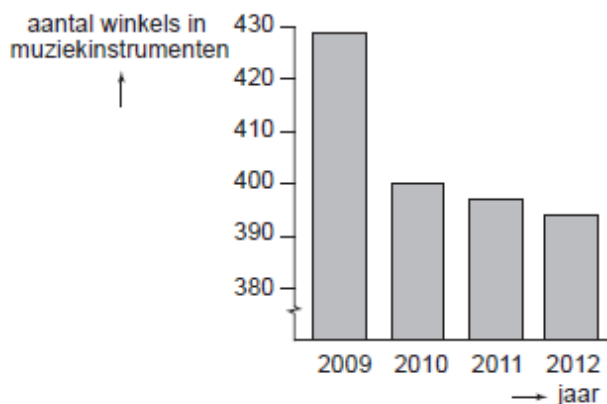
* conjuncturele situatie

In 2009 was er sprake van laagconjunctuur en in 2010 toonde de conjunctuur tekenen van herstel. Sommige deskundigen verwachten dat het herstel in 2011 doorzet en dat de economie ook na 2012 zal blijven groeien. Andere deskundigen zijn minder optimistisch en verwachten dat de groei van de economie na 2012 weer zal inzakken.

– landelijke ontwikkeling omzet en prijzen van winkels in muziekinstrumenten

jaar	omzet alle winkels (index: 2009 = 100)	gemiddelde prijs muziekinstrumenten (index: 2009 = 100)
2009	100,0	100,0
2010	90,0	101,8
2011	85,2	103,6
2012	83,9	106,4

– winkels in muziekinstrumenten (landelijk) en hun bedrijfsvorm in 2012

* informatie- en communicatietechnologie (ICT)

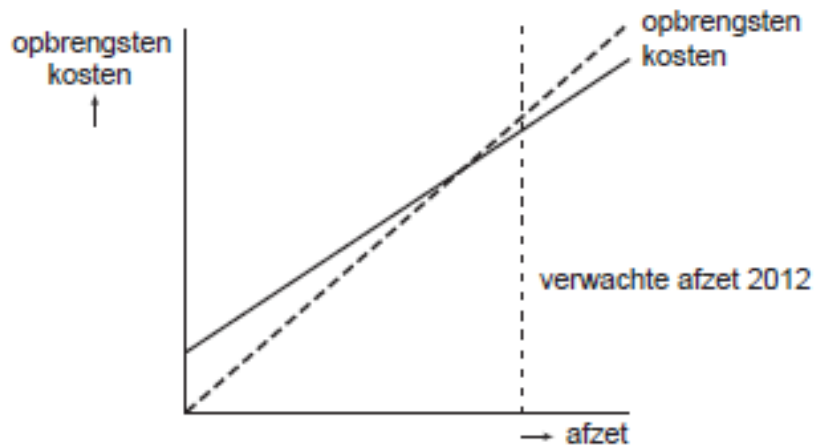
Er zijn in dit land nog maar weinig winkels in muziekinstrumenten die gebruik maken van het internet. Slechts een enkele winkel heeft een verkoopsite waarop het aanbod van nieuwe en tweedehands instrumenten met bijbehorende prijs te vinden is én waarop regelmatig acties zoals stuntverkoop en kortingen te vinden zijn.

* personeel en vermogen

Het aantrekken van personeel is in de eerste jaren onhaalbaar zodat de vriend van Agnes ook regelmatig in de winkel zal werken. De start van de winkel is alleen mogelijk als de bank daarvoor een aanzienlijke lening wil verstrekken.

* afzet, kosten, opbrengsten

Agnes heeft onderstaande grafiek gemaakt van de totale kosten, de totale opbrengsten en de verwachte afzet voor het startjaar 2012.

De conjunctuur kan zich na 2012 zodanig ontwikkelen dat de kans van slagen van de winkel van Agnes groter wordt, maar ook zodanig dat die kans kleiner wordt.

- a** Geef daarvoor een verklaring en gebruik daarbij de verwachte afzetontwikkeling in combinatie met het break-evenpunt in het startjaar. Betrek in het antwoord zowel de grotere kans als de kleinere kans.

Agnes vraagt zich af of zij de winkel zal voeren als eenmanszaak of, samen met haar vriend, als vennootschap onder firma.

- b** Bij welke van beide bedrijfsvormen zal de bereidheid van de bank om bedrijfskrediet te verstrekken het grootst zijn? Verklaar het antwoord.

De verandering van de afzet in 2012 ten opzichte van 2011 van alle winkels in muziekinstrumenten, wordt voor 60% veroorzaakt door de prijsverandering van muziekinstrumenten.

- c** Laat met een berekening van de prijselasticiteit zien dat de vraag naar muziekinstrumenten prijsinelastisch is.

In een gesprek met het adviesbureau zegt Agnes dat zij zich als prijsvechter een plaats op de markt zal proberen te veroveren. Het adviesbureau vindt dat geen verstandige keuze: "Uw keuze brengt grote risico's met zich mee en er zijn in uw geval betere manieren om de concurrentie aan te gaan."

- d** Beschrijf een risico dat Agnes loopt als zij kiest voor 'prijsvechten' en beschrijf een alternatieve manier om de concurrentie aan te gaan. De beschrijvingen moeten passen in de gegeven context. Gebruik ongeveer 75 woorden.

40 Klassieke tragedie

Klassieke tragedie

Griekenland is lid van de Economische en Monetaire Unie (EMU). De Griekse overheid heeft zich al jaren rijk gerekend: haar economische cijfers blijken niet altijd betrouwbaar en de overheidsfinanciën hebben te lijden onder fraude en bureaucratie. Door te hoge overheidsuitgaven en door gevolgen van de kredietcrisis is in 2009 het begrotingstekort opgelopen tot 12,7% en de staatsschuld tot 120% van het bruto binnenlands product (bbp): veel hoger dan de normen in het stabiliteits- en groeipact (bron 1). Door de crisis lukt het vrijwel geen enkel land om zich te houden aan de strenge regels van dit pact. De overheidsfinanciën zijn in Griekenland ernstig uit balans, waardoor de stabiliteit van de euro gevaar loopt. De relatief hoge staatsschuld van landen zoals Griekenland heeft gevolgen voor de rente en de inflatie in deze landen en kan uiteindelijk zelfs de waarde van de euro onder druk zetten.

Gebruik bovenstaande tekst en cartoon.

- a** Citeer de zin uit bovenstaande tekst die het beste weergeeft wat bovenstaande cartoon wil uitdrukken.

De afspraak in het stabiliteits- en groeipact die voorschrijft dat het niet toegestaan is dat EMU-landen elkaar financieel bijstaan, is bedoeld om het risico op moreel wangedrag (moral hazard) van een EMU-land te verkleinen.

Gebruik bron 1.

bron 1 het stabiliteits- en groeipact

Na de totstandkoming van de Economische en Monetaire Unie (EMU) in 1997 zijn tussen de deelnemende landen afspraken gemaakt die de stabiliteit (waardevastheid) van de euro moeten garanderen.

Enkele van deze afspraken zijn:

- het begrotingstekort mag niet meer bedragen dan 3% van het bbp;
- de staatsschuld mag niet hoger zijn dan 60% van het bbp;
- het is niet toegestaan dat EMU-landen elkaar financieel bijstaan;
- elk deelnemend land verplicht zich om regelmatig betrouwbare economisch-statistische informatie te geven aan de Europese Commissie;
- een land kan niet door de overige lidstaten uit de EMU worden gezet, maar kan wel vrijwillig vertrekken.

- b** Noem de afspraak in het stabiliteits- en groeipact die het risico op moreel wangedrag van een EMU-land juist zou kunnen vergroten en leg dit verband uit.

Om te voorkomen dat de financiële problemen onbeheersbaar worden, zal Griekenland in snel tempo de staatsschuld moeten aflossen. De Griekse overheid zal daartoe overheidsuitgaven moeten beperken en overheidsinkomsten moeten verhogen. In 2010 heerst er twijfel op de financiële markten of Griekenland vanaf 2011 de staatsschuld en het begrotingstekort omlaag kan brengen in de richting van de EMU-afspraken.

c Maak van de onderstaande zinnen een juiste economische redenering.

Griekenland heeft jarenlang zijn begrotingstekort ...(1)... voorgesteld dan het werkelijk was. Internationale beleggers vinden Griekse ...(2)..., die worden aangeboden om dit tekort te financieren, te riskant en vermijden ze. De door de Griekse overheid ...(3)... rente loopt snel op tot 7,25 procent, twee maal zo hoog als de rente die geldt voor de Nederlandse overheid. De gestegen rente voor nieuwe staatsleningen maakt het ...(4)... om te bezuinigen op de ...(5)....

Kies uit:

bij (1) hoger / lager

bij (2) aandelen / obligaties

bij (3) te betalen / te ontvangen

bij (4) meer noodzakelijk / minder noodzakelijk

bij (5) betalingsbalans / overheidsbegroting

Op ECONIEUWS.NL staat een weblog met twee reacties van Nederlanders op de vraag: Wat doen we met de Grieken?

De reactie van Tim:

"Laat Griekenland gewoon lekker failliet gaan. Ze hebben geprofiteerd van de voordelen van de EMU, hebben onjuiste informatie verstrekt en zijn er nooit voor gestraft. Griekenland vormt nog geen 5% van de economie van de EMU. Waarom moeten wij gaan betalen voor 'hun feestje'?

Door het onverantwoorde gedrag van de Griekse overheid dalen de obligatiekoersen en komen onze pensioenen in gevaar.

Dat zit zo:

Sylvester is het niet met Tim eens. Hij reageert: "Griekenland failliet laten gaan, onmogelijk. Een land blijft bestaan. De rente die Griekenland nu moet betalen voor leningen kan het nooit financieren zonder hulp. Het Internationaal Monetair Fonds (IMF) en de andere EMU-landen zullen Griekenland te hulp moeten schieten met leningen. Die worden verstrekt in ruil voor structurele hervormingen van de economie. Griekenland wordt onder toezicht gesteld van het IMF en Europa. Dat is voldoende straf.

Zonder structurele hervorming van de overheidsfinanciën zal Griekenland die leningen niet terug kunnen betalen en komt de stabiliteit van de euro in gevaar.

Dat zit zo:

Gebruik eventueel naar eigen inzicht bron 1 en bron 2.

bron 2 uit een persbericht van de Eurogroep¹⁾

LUXEMBURG, voorzitter Jean-Claude Juncker: "Nu is het spel uit!"

"Het rapport dat Eurostat – het Europese statistiekbureau – deze week uitbracht over de statistische chaos die de Griekse overheid de afgelopen jaren heeft geproduceerd om EMU-landen om de tuin te leiden, is vernietigend. Dat de Griekse overheid uitgaven buiten de begroting hield om destijds lid te mogen worden van de EMU was al bekend. Het land kon door de euro meeliften op de lage rente die Noord-Europese landen op hun staatsleningen betalen. De Griekse overheid zelf geeft nu meer informatie over deze misleiding. De financiële markten reageerden direct door de rente voor Griekenland te verhogen."

¹⁾ De Eurogroep bestaat uit de ministers van Financiën van de EMU-landen.

- d** Kies één van de twee reacties: Tim óf Sylvester. Schrijf deze naam op en schrijf daarna het vervolg van de reactie, waarbij je de vetgedrukte zin uitlegt. Gebruik ongeveer 60 woorden.

41 Begrotingspolitiek en EMU

Een overheid kan door middel van de belastingtarieven en de overheidsuitgaven begrotingspolitiek voeren en zo de conjuncturele situatie in het land proberen te beïnvloeden. Veel politici zijn van mening dat een dergelijke begrotingspolitiek anticyclisch moet zijn, maar dat tegelijkertijd de overheidsuitgavenquote* moet dalen. Veel economen zien niets in deze vorm van anticyclische begrotingspolitiek bij een neergaande conjunctuur. Zij wijzen onder andere op het gevaar dat een dergelijk beleid een negatief effect kan hebben op de particuliere investeringen.

* overheidsuitgaven in procenten van het nationale product

- a** Leg uit dat volgens de bedoelde politici bij een neergaande conjunctuur de belastingtarieven moeten worden verlaagd om hun doel, stimuleren conjunctuur én verlagen overheidsuitgavenquote, te bereiken.
- b** Geef een verklaring voor het door de bedoelde economen gevreesde negatieve effect van deze verlaging van de belastingtarieven.

De Economische en Monetaire Unie (EMU) beperkt de mogelijkheden om begrotingspolitiek te voeren: het financieringstekort mag namelijk niet groter zijn dan 3% van het nationale product. Om aan deze voorwaarde te voldoen, wordt in een EMU-land vastgelegd dat de overheidsuitgaven (exclusief aflossing staatschuld) jaarlijks mogen groeien met hetzelfde percentage als de trendmatige economische groei**.

** de verwachte gemiddelde jaarlijkse groei van het nationaal product gedurende een bepaalde periode

Over 2004 zijn van de overheid van dit EMU-land de volgende gegevens bekend:

- Nationaal product € 315,38 miljard
- Belastingontvangsten € 90,76 miljard; overige ontvangsten heeft de overheid niet
- Aflossing staatschuld € 9,25 miljard
- Financieringstekort 2,4% van het nationale product

De trendmatige economische groei bedraagt 4%. In 2005 groeit het nationale product naar verwachting met 2% tot € 321,69 miljard. De belastingontvangsten groeien in 2005 naar verwachting met 2,5% tot € 93,03 miljard.

- c** Bereken voor 2004 de overheidsuitgavenquote (exclusief aflossing staatschuld).

- d Zijn de belastingen in dit land proportioneel, progressief of degressief? Verklaar het antwoord.
- e Voldoet dit land in 2005 aan de EMU-voorwaarde met betrekking tot het financieringstekort bij de maximaal toegestane groei van de overheidsuitgaven? Verklaar het antwoord met behulp van een berekening.

42 Profiteren alleen de hoge inkomens?

De Senaat van de Verenigde Staten van Amerika (VS) heeft het plan van president Bush goedgekeurd om in de periode tot 2011 de belastingen te verlagen met \$ 1.700 miljard. Dit belastingvoordeel wordt als volgt verdeeld over de 180 miljoen inkomenstrekkers in de VS. Eenderde van de \$ 1.700 miljard belastingverlaging gaat naar inkomenstrekkers met een bruto jaarinkomen van meer dan \$ 375.000. Deze groep topinkomens omvat 1 procent van de inkomenstrekkers. Ook de inkomenstrekkers met een bruto jaarinkomen tussen \$ 72.000 en \$ 375.000 krijgen eenderde deel van de belastingverlaging. Deze groep middeninkomens omvat 19 procent van de inkomenstrekkers. De rest van de belastingverlaging is voor de inkomenstrekkers met de laagste inkomens. Vooraanstaande economen reageren verdeeld op de plannen tot belastingverlaging van Bush. Voorstanders beweren dat het plan van Bush in de periode tot 2011 maar liefst 1,6 miljoen banen zal scheppen, waardoor de werkloosheid daalt tot 4,6 procent van de beroepsbevolking. Tegenstanders beweren dat het plan van Bush tot vergroting van de inkomensverschillen leidt en te laat komt om een recessie te voorkomen. Deze economen vrezen dat de conjuncturele gevolgen van het belastingplan van Bush te lang op zich laten wachten. Daardoor kan het anticyclische begrotingsbeleid dat zij wensen, zelfs worden tegengewerkt.

- a Bereken de totale belastingverlaging tot 2011 per inkomenstrekker uit de groep met de laagste inkomens volgens het plan van Bush (afgerond op hele dollars).
- b Leg uit hoe een belastingverlaging tot daling van de conjunctuurwerkloosheid kan leiden.
- c Leg uit hoe een belastingverlaging tot daling van de structuurwerkloosheid kan leiden.
- d Werkt het plan van Bush anticyclisch voor de conjunctuur, als de conjuncturele gevolgen merkbaar worden tijdens een hoogconjunctuur? Verklaar het antwoord.

43 Wat te doen met meevallers?

Bij de presentatie van de begroting voor 2003 maakte een regering melding van een meevaller die nog niet in de begroting voor 2003 was verwerkt. In de politiek ontstond een discussie over de aanwending van deze meevaller. Sommigen wilden die gebruiken voor belastingverlaging, anderen voor extra overheidsbestedingen en weer anderen voor extra aflossing op de staatsschuld. In de tabel zijn deze beleidsvarianten en een aantal gevolgen ervan samengevat.

	begroting 2003	variant 1	variant 2	variant 3
overheidsbestedingen (€ miljard)	62,7	62,7	69,1	62,7
belastingen (€ miljard)	103,2	98,1	104,2	103,2
staatsschuld ultimo 2003 (€ miljard)	226,4	225,1	225,4	220,0
staatsschuldquote ultimo 2003 (% nationale inkomens)	56,6	55,7	55,4	55,0
variant 1: verlaging loonbelasting in 2003 met € 6,4 miljard				
variant 2: extra overheidsbestedingen in 2003 van € 6,4 miljard				
variant 3: extra aflossing staatsschuld ultimo 2003 van € 6,4 miljard				

De varianten 1 en 2 hebben invloed op het nationale inkomen in 2003. Bovendien kunnen deze varianten gevolgen hebben voor de inflatie. Variant 3 heeft in 2003 geen invloed op het nationale inkomen en kan de komende jaren meer ruimte bieden voor uitgaven aan nieuw beleid.

- a Leg uit dat bij variant 1 de kans op loonkosteninflatie kan afnemen.
- b Bereken bij variant 1 de omvang van het inverdieneffect bij de belastingen.
- c Leg uit dat bij variant 2 de kans op bestedingsinflatie groter is dan bij variant 1.
- d Leg uit dat variant 3 de komende jaren meer ruimte kan bieden voor uitgaven aan nieuw beleid.

- 44** Uit de Miljoenennota van Oranjeland in 2006 bleek dat het kabinet er tot dan toe in geslaagd was om het financieringstekort in procenten van het nationale inkomen met een halve procentpunt per jaar te verminderen. Het begrotingstekort in procenten van het nationale inkomen stijgt echter nog.

- a Leg uit dat het financieringstekort kan dalen terwijl het begrotingstekort stijgt.

In 2006 moest het financieringstekort volgens de Miljoenennota uitkomen op € 19,7 miljard; dat zou 3,75% van het nationale inkomen zijn. De staatsschuldquote zou eind 2006 gelijk moeten zijn aan de staatsschuldquote eind 2005, namelijk 73% van het nationale inkomen.

- b Bereken de geraamde staatsschuld eind 2006 (in miljarden euro's in één decimaal nauwkeurig).
- c Bereken de geraamde procentuele groei van het nationale inkomen in 2006 ten opzichte van 2005 (in één decimaal nauwkeurig).

Door de grote staatsschuld zijn in een land als Oranjeland de overheidsuitgaven zeer gevoelig voor een stijging van de rente op de kapitaalmarkt. Anderzijds wordt de rente op de kapitaalmarkt beïnvloed door de stand van zaken met betrekking tot de overheidsfinanciën.

Veronderstel dat de Oranjelandse overheid de collectieve lastendruk niet wil laten stijgen. Veronderstel verder dat bezuinigingen op de overheidsuitgaven om conjuncturele redenen minder gewenst zijn.

- d In welke conjuncturele situatie zijn bezuinigingen op de overheidsuitgaven minder gewenst? Verklaar het antwoord.
- e Leg uit dat onder de genoemde veronderstellingen een rentestijging op de kapitaalmarkt tot nieuwe rentestijgingen kan leiden.

Omdat de overheid de collectieve lastendruk niet wilde laten stijgen, werd de koppeling tussen onder andere de sociale uitkeringen enerzijds en de lonen in de marktsector anderzijds de laatste tien jaar slechts sporadisch toegepast.

Sommigen beweren dat de *ontkoppeling* van de sociale uitkeringen en de lonen in de marktsector het functioneren van de arbeidsmarkt bevordert.

- f Welke invloed heeft deze ontkoppeling op de personele inkomensverdeling? Verklaar je antwoord.
- g Leg uit dat door deze ontkoppeling de kwalitatieve structuurwerkloosheid kan afnemen.
- h Leg uit dat door deze ontkoppeling de kwantitatieve structuurwerkloosheid kan afnemen.

- 45** *Uit een krant (mei 1999):*

Meevallers beschikbaar als extraatje voor laagstbetaalden

Nu er bij de rijksoverheid belastingmeevallers zijn, ligt het voor de hand dat de overheid volgend jaar iets extra's doet voor de laagstbetaalden. In de rijksbegroting voor volgend

jaar wordt geld uitgetrokken voor dit extraatje. Door de regering is afgesproken dat meevallers worden verdeeld over twee bestemmingen: verkleining van de staatsschuld en een extraatje voor de laagstbetaalden. De verdeling over beide bestemmingen is afhankelijk van de omvang van het financieringstekort in procenten van het bruto binnenlands product (BBP)*.

- * In deze opgave wordt het BBP gelijkgesteld aan het nationale inkomen. In de tabel staat de verdeling van meevallers schematisch weergegeven.

Verdeling meevallers	percentage van de meevaller dat wordt gebruikt om de staatsschuld te verkleinen	percentage van de meevaller dat wordt gebruikt als extraatje voor de laagstbetaalden
Financieringstekort $\geq 0,75\%$ van het BBP	75%	25%
Financieringstekort $< 0,75\%$ van het BBP	50%	50%

Er is sprake van een belastingmeevaller als de overheid een hoger bedrag aan belastingen ontvangt dan was verwacht. Een onverwacht hoge groei van het nationale inkomen kan hiervan de oorzaak zijn. Een stijging van het nationale inkomen kan leiden tot toename van het bedrag dat de overheid aan inkomstenbelasting ontvangt.

- a Leg uit dat stijging van het nationale inkomen ook kan leiden tot toename van het bedrag dat de overheid aan indirecte belastingen ontvangt.

Stel dat de overheidsontvangsten op een bepaald moment € 2,1 miljard meevallen en dat het financieringstekort ondanks deze meevaller groter blijft dan 0,75% van het BBP. Het kabinet wil alle 800.000 mensen met een minimuminkomen een extraatje van € 500 geven. De rest gaat als extraatje naar alle 2,5 miljoen AOW-ers in de vorm van een eindejaarsuitkering.

- b Bereken welk bedrag als eindejaarsuitkering per AOW-er beschikbaar is.

In de regering heeft ook een discussie plaatsgevonden over maatregelen die getroffen moeten worden als door conjuncturele ontwikkelingen de overheidsontvangsten tegenvallen. Partij A vindt dat tegenvallende overheidsontvangsten in dat geval voor 100% moeten worden opgevangen door belastingverhoging. Partij B vindt dat tegenvallers deels ook moeten worden opgevangen door het financieringstekort te laten toenemen. Woordvoerders van zowel partij A als partij B verklaren dat hun partij voorstander is van het voeren van anticyclische begrotingspolitiek.

- c Bij welke partij is bij tegenvallers de anticyclische begrotingspolitiek te herkennen? Verklaar het antwoord.